

paa naturlig Maade fik Forstaaelsen af og sluttede sig sammen med den jævne, menige Befolkning, havde den paa Forhaand bedre end de fleste af de med den ellers ligestillede ganske gode Betingelser for at gøre et Arbejde for de demokratiske Ideers Vækst. De have jo i Almindelighed faaet lidt mere Uddannelse og Udvikling, de have i Almindelighed — og havde det den Gang maaske i endnu højere Grad end nu — mere Tid til Raadighed til at følge Begivenhedernes Gang, til at sætte sig ind i hele den politiske saavel som den almindelige Verdensudvikling og fik derigennem Betingelser for paa anden Maade at optræde som ret naturlige Ledere og Førere, som det, man nu kalder Agitatorer. Det er dog vel i alt Fald ikke for stærkt et Udtryk. Man kan jo maaske sige: Ja, Agitatorer ere Folk, som man i det hele taget ikke skal sympatisere med. Det kan jeg i alt Fald ikke indrømme, thi enhver Sag, der skal rejses fra nyt af, og som skal bryde sig ny Baner, maa agiteres ind. Der maa gøres en Agitation, og Agitatorer have vist i al Almindelighed en lige saa fortjenstfuld Gerning og Plads i vort Samfund som nogen som helst anden, maaske snarere mere fortjenstfuld. Derfor finder jeg det ogsaa naturligt at betegne Danmarks Lærerstand i den Tid som nogle af de maaske ivrigste og dygtigste Agitatorer for den demokratiske Udvikling, som vi havde her i Landet, og derfor var der ogsaa saa meget mere Grund for Regeringen til at sige: Kunne vi lukke Munden paa Skolelærerne, saa er det i alt Fald noget; for det første kyser det nogle af de andre, som ligge i Nærheden og kunne vente, at i næste Omgang naar det dem, og for det andet er det ikke saa let at erstatte det Kontingent af Arbejdskraft og agitatorisk Dygtighed, som man mister, hvis man nu udelukker hele Skolelærerstanden fra Deltagelse i Politikken. Derfor gik man selvfølgelig — det er jo noget, som er klart og tydeligt nok — til Forsøget. Hvor vidt Forsøgets Virkninger have rakt sig, er det selvfølgelig ganske umuligt at bedømme eller bestemme. At det naturligvis har haft Indflydelse paa en Mængde, at de fik denne Mundkurv paa, at de fik at vide, at det er farligt at have en anden Mening end Regeringen, er der jo ingen Tvivl om. Og saa sagde Regeringen: Det er jo utvivlsomt, at det dæmper og afholder en hel Del Mennesker, dem, som ikke just ere meget glødende i deres Frisind eller meget tapre i deres Optræden. De lade sig let kujonere og

sige: Lad os saa være udenfor, saa have vi Fred og gode Dage, og saa kunne vi vente at komme til at staa pænt og godt hos de højere Autoriteter, og det kan jo altid være rart. Naar man faar saadan en Pegepind som denne her, er der ingen, som ved, i hvor stor Udstrækning denne Virkning kan have fundet Sted. At den har fundet Sted, er aldeles indlysende, det kan der jo ikke være Tvivl om.

Det er jo ganske vist, at de Udtryk, som bruges her, og som Lærerstanden advares imod, ere ret stærke. Det hedder jo netop, at det, man advarer imod, er en agitatorisk Optræden fra deres Side mod Regeringen og dens Foranstaltninger. Og saa kan man vel nok sige: ja, men det maa de skam heller ikke, det er jo ikke mere end rimeligt, at de skulle lade være at være agitatorisk ophidsende. Det skulle Folk overhovedet lade være med, vil man vel let komme til at sige, og Skolelærerne skulle ganske særligt lade være. De kunne nok have en Mening, og de kunne maaske ogsaa tilkendegive den, men det maa ikke være agitatorisk ophidsende mod Regeringen. Selv om man nu vil mene, at dette Udtryk betegner et Forhold, som der maaske kunde siges noget imod, er det jo ikke let at bestemme, hvor Grænsen er for, hvad der er agitatorisk ophidsende. Naar man hører en Mand og lærer ham at kende i hans offentlige Optræden, er der ikke et Menneske, som kan sige, hvor det er, han bliver agitatorisk ophidsende, og hvor han kun er almindelig vejledende oplysende. Det er en Grænse, som det er aldeles umuligt at ramme. Og paa den Tid, da Regeringen netop krævede den blinde Lydighed, fordi den ikke kunde taale at faa sin Stilling og Optræden fuldt og klart belyst ud fra et almindeligt demokratisk Synspunkt, blev Faren for Lærerstanden ganske betydelig. Det viste sig da ogsaa, at der forsøgtes en praktisk Maade til at komme Lærerstanden til Livs, idet det i Cirkulæret hedder, at naar noget saadant for Fremtiden sker, maa man være belavet paa, at Regeringen ser sig i den Nødvendighed at maatte entledige den paagældende fra hans Embedsstilling.

De allerfleste af os, i hvert Fald de, som ikke høre til de alleryngste, kunne jo meget godt praktisk huske, at fra Begyndelsen af var Tanken og Udførelsen nærmest den, at man sagde: disse Skolelærere skulle ikke direkte straffes, men de skulle fjernes. Vi kunne ikke have dem i Skolen, der gøre de Fortræd som Lærere. Men i og for sig skulle de ikke straffes,